

Naar een nieuwe visie op het ambt?

Het 'vakblad' voor ambtsdragers DIENST schreef ter gelegenheid van de vijftigste jaargang een prijsvraag uit over 'Ambtsdrager in de 21e eeuw'. Er kwamen 21 inzendingen, waarvan er drie in aanmerking kwamen voor een prijs. Het oordeel van de jury werd bekendgemaakt op een symposium, dat op 1 en 2 november 2002 te Kampen werd gehouden. (1) Heel opvallend was dat bij de reacties geen enkele bijdrage was van de hand van één van de predikanten uit de Gereformeerde Kerken. Dit is zeer te betreuren. De prijsvraag was een prima aanleiding om eens grondig na te denken over de ambtelijke toerusting in een moderne tijd.

Ik vind het verontrustend dat onze predikanten het zo hebben laten afweten. Was er geen tijd of is er sprake van theologische gemakzucht? Er moeten onder onze dienaren des Woords ook mannen zijn die deelnemen aan bezinningsarbeid. Onze kerken kunnen niet enkel leven van de inbreng van 'Kampen'. Theologie moet ook in pastorieën bedreven worden. Wij hebben als predikanten ook verantwoordelijkheid voor de vragen waar de kerken samen voor staan!

Nu de dominees het zo lieten zitten, mag er te meer waardering zijn voor de inzet van hen die wel deelnamen aan de genoemde prijsvraag.

Ik wil enige aandacht geven aan de drie bekroonde inzendingen, waarbij de vraag centraal zal staan: wat kunnen wij ermee en in hoeverre worden er bruikbare suggesties gedaan?

De bijdrage van T. Havinga

De eerste prijs werd toegekend aan het verhaal van T. Havinga. De jury achtte het sterk op het punt van de analyse. Havinga meent dat onze cultuur de kenmerken draagt van een *functionele*

benadering van de dingen. Het gaat vandaag vooral om de vraag: wat kun je ermee? Dat functionele beïnvloedt ook de kerkleden in hun beleving van de preek, het werk van de ambtsdragers en het kerk-zijn. Daarbij wijst Havinga ook op de *individualisering* en *atomisering* van de samenleving. Daardoor voelen mensen zich minder betrokken bij een kerkelijke gemeenschap en wordt de aandacht sterk gericht op het persoonlijk 'zielenheil'.

In het tweede deel van zijn bijdrage gaat Havinga in op de vraag: hoe kun je kerk zijn in een functionele wereld? Hij is ervan overtuigd dat het bijzondere ambt niet versterkt behoeft te worden, maar dat de reactivering van het algemene ambt van de gelovigen het primaat moet hebben. Dat heeft gevolgen voor de invulling van het bijzondere ambt.

Het sleutelwoord is hier (in tegenstelling tot controle) *vertrouwen*. Daarmee moeten wij het ambt van alle gelovigen reactiveren. De kerkenraad moet aan werkgroepen en commissies, vertrouwen geven, ruimte laten voor initiatieven. Kerkenraden moeten durven loslaten. Een jaarlijkse rapportage met mogelijkheid tot bijstelling moet voldoende zijn.

Ik ben het met Havinga eens dat er vertrouwen moet zijn. Maar ik mis bij hem toch te veel het zicht op de ambtelijke verantwoordelijkheid van de kerkenraad. Aan hem is de regering van de gemeente opgedragen. Van de oudsten wordt gevraagd dat zij goede leiding geven (vgl. 1 Tim. 5:17). Zij zijn de 'beheerders' van het huis van God (Tit. 1:7). Dat impliceert dat de kerkenraad wel werkzaamheden aan gemeentelieden kan toevertrouwen, maar toch de eindverantwoordelijkheid blijft dragen. We zijn er met 'durven loslaten' niet! Vertrouwen geven is niet de remedie die het spanningsveld, dat er nu eenmaal is, in rook doet opgaan. Havinga meent dat

het jaarlijkse huisbezoek niet inspeelt op de snelle ontwikkeling van onze tijd, al wil hij wel dat de ouderling bezoeken aflegt. Hij pleit voor het vormen van 'huiskringen', waarin plaats is voor bijbelstudie en kringgebed. Hij denkt ook aan internet- en e-mailgroepen (met een ouderling als moderator). Een modulesysteem kan als alternatief voor de verenigingen worden opgezet.

Het lijkt me toe dat Havinga te vlug afscheid neemt van het bekende huisbezoek. Wie het beter weet, moet het vooral zeggen. Maar het huisbezoek functioneert van oudsher als instrument om de wacht bij de tafel van de Here te betrekken. De ouderlingen hebben ook het *opzicht*. Ik weet: dat is geen kille controle, maar voluit herderlijk werk. Zij 'zien toe' op de kudde (Hand. 20:28) en 'waken' over de zielen (Heb. 13:17). Dit vind ik te weinig terug in de bijdrage van Havinga. Daarom deel ik zijn suggestie niet om het aantal ouderlingen te verminderen. De ouderling wordt bij hem te veel de 'moderator' (de aanstuurder) en is te weinig de herder die Gods kudde heeft te 'hoeden' (vgl. 1 Petr. 5:2).

Wel waardeer ik zijn suggestie om ouderlingen 'met specialisaties' te hebben en de ouderlingenwijken anders in te delen. Reeds Martin Bucer, de reformator van Straatsburg, sprak daarvan. Te denken is aan de arbeid onder jongeren, studerende, bejaarden. Niet elke ouderling behoeft van alle markten thuis te zijn. Over deze suggestie mag zeker nagedacht worden.

De bijdrage van M. Noorloos

Bij deze bijdrage gaat het om het verhaal van een predikant, die gemeenteadviseur is in de Samen-op-Wegkerken. Hij handelt meer over de ambtsdrager dan over de ambten. De jury gaf Noorloos de tweede prijs, omdat hij op indringende manier de vinger legt bij de *geestelijke instelling* waarmee ambtsdragers hun werk moeten doen. Hij

Rondblik

A.N. Hendriks

komt met een warm pleidooi voor de *spirituele* kerkenraad. Het werk op de kerkenraadsvergaderingen dreigt te verzakelijken. Hoe willen de ambtsdragers geestelijk leiding geven, wanneer zij zelf tekortschieten in de vertrouwelijke omgang met God? Voor Noorloos is een spirituele kerkenraad een raad 'die leeft en werkt in de Geest van Christus, omdat Hij de Heer van de kerk is en dus ook in de kerkenraad de leiding behoort te hebben'. Dit betekent dat de ambtsdragers van harte naar het Evangelie luisteren en het beantwoorden. Daarom is het van vitaal belang dat zij het Evangelie niet alleen persoonlijk horen en beantwoorden, maar ook samen als kerkenraad en daarvoor in elke vergadering de nodige ruimte reserveren.

Noorloos bepleit een ruim beziningsmoment aan het begin én aan het einde van de vergadering. Een beziningsmoment waarbij ieder zijn bijdrage kan leveren. Aan het slot ziet hij ruimte voor een 'kringgebed' waarin ieder voorbede en dankzegging kan doen. De ervaring van de auteur is dat talrijke kerkenraden de meeste aandacht besteden aan allerlei activiteiten, maar de minste aan een openhartige omgang met God en met elkaar, terwijl ook de bezinning op het werk vaak in de knel komt.

Ik heb mijn vragen rond dat 'kringgebed', maar waardeer het pleidooi van Noorloos om opening en sluiting van de kerkenraadsvergaderingen meer inhoud te geven. Afgewaardigden naar onze GS van Zuidhom getuigen ervan, hoe zegenrijk het samen zich bezinnen op het Woord van God, het samen bidden en zingen gewerkt heeft.

De bijdrage van Noorloos is sympathiek, maar schiet wel wat voorbij aan de doelstelling van de prijsvraag: hoe moet het met de ambtelijke dienst in de 21^e eeuw?

De bijdrage van L. Klapwijk

Het opstel van de derde prijswinnaar springt eruit doordat het met een wel zeer nieuwe organisatorische aanpak komt. Klapwijk gaat uit van de taken die de gemeente volgens de Schrift heeft. De leden van de gemeente kiezen een 'kerkbestuur'. Dit bestuur zet met en namens de gemeente beleid en plannen uit. Deze plannen worden in opdrachten vertaald voor de 'kerkmanager', die ze uitdeelt en doorvertaalt naar 'werkgroepen' die

bemenst worden door gemeenteleden. Deze werkgroepen kennen op hun beurt ook weer een manager. De werkgroepen kunnen ondersteund worden door 'aspectgroepen', waartoe gemeenteleden behoren die over bepaalde kwaliteiten beschikken, zoals schriftkennis en kennis van de sociale kaart. De kerkenraad wordt bij dit model niet een pastoraal college, maar een kerkbestuur, waaraan de centrale 'kerkmanager' verantwoording schuldig is. Deze 'kerkmanager' is zeker niet de predikant.

Klapwijk ziet vier werkvelden, waarop de genoemde 'werkgroepen' bezig zijn: pastoraat en diaconaat; zending en evangelisatie; onderwijs en toerusting; gemeenteopbouw. Organisatorisch ligt het allemaal niet 'zo heftig': 'Als we de verenigingen en werkgroepen groeperen naar de vier werkgroepen en daar een duidelijke leiding boven zetten is dat deel al geregeld. Zet tussen de kerkenraad en de werkgroepen een leidinggever, de kerkmanager, en daarmee is dat ook voor elkaar.' De kerkenraad moet daarna op bestuurlijke gronden worden samengesteld. 'Een huishoudelijk reglement schrijven en de zaak is geregeld.'

Klapwijk beseft dat het in de praktijk zo gemakkelijk niet zal gaan. Maar dat komt doordat wij niet 'doel- en resultaatgericht werken'. Het model dat hij voorstaat, vraagt dan ook 'een grote omschakeling in de manier van denken'. We moeten als kerk meer op onze opdracht zijn gericht en minder op ons 'zijn'.

Wat Klapwijk naar voren brengt, is daarin verrassend dat hij nagedacht heeft over een totaal nieuwe opzet van het kerkelijke werk. Maar ik denk dat zijn opzet meer past bij een bedrijf of een stichting, dan bij de kerk van Christus. Niet helder wordt waar de *ambtsdragers* hun plaats hebben. Krijgen ze een plaats in het 'kerkbestuur' of fungeren zij ook (bijvoorbeeld als 'aanjagers') in de 'werkgroepen'? Klapwijk wil het werk door gemeenteleden laten doen, al houdt hij ruimte voor 'deelopdrachten' die door ambtsdragers worden vervuld. Maar kun je het werk van ouderlingen als beheerders van Gods huis een 'deelopdracht' noemen? Is de kerkenraad een bestuur dat 'namens de gemeente' optreedt? In de gereformeerde leer van het ambt is er ook altijd de lijn Christus - ambtsdragers - gemeente geweest. Aan Christus ontleen de ambtsdragers hun positie, al gaat dat wel via de verkiezing door de gemeente!

Hoe denkt Klapwijk in zijn model plaats in te ruimen voor de bediening van de tucht? Moet dat via een 'werkgroep', die daar verantwoordelijkheid voor draagt?

Ik griezels van de figuur van 'kerkmanager'. Voor je het weet, heb je een soort directeur van kerkelijk werk in huis. Of een bisschop in een modern jasje. Christus' gemeente moet niet gerund worden, maar pastoraal geweid!

Nog veel werk te doen

Het viel me op dat er sterk geredeneerd wordt vanuit Efeziërs 4:12: de ambtsdragers zijn er om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon. Zo worden de ambtsdragers 'moderatoren', mensen die de gemeenteleden aan het werk moeten zetten en houden. Maar het Nieuwe Testament zegt meer over de ouderlingen. Het zijn niet alleen de aanjagers, maar vooral ook de *herders* die de kudde van God hebben te weiden en daar opzicht over hebben. In de genoemde bijdragen komt dit laatste te weinig uit de verf. En dat leidt tot een *versmalling* van de taak van de ambtsdragers.

De bijdragen van Havinga en Klapwijk verraden niet veel kennis van wat in onze kring al sinds jaren over het ambt geschreven is. Een bad in die literatuur had hun bijdragen sterker en evenwichtiger kunnen maken. De jury moest erkennen: 'Niemand van de inzenders slaagde erin met een schets te komen waarin analyses, Bijbels inzicht, kennis uit andere disciplines en organisatiemodellen leiden tot een goed onderbouwde nieuwe totaalvisie op de ambten.'

De jury beseft dat het ook geen kleinigheid is, wat gevraagd werd. Maar omdat men zo weinig de gereformeerde literatuur gebruikt heeft, is alles ook zo weinig degelijk onderbouwd.

Het resultaat is dus nogal pover. Des te meer betreurt ik het dat onze predikanten er niet op ingesprongen zijn. Want er is denkwerk te doen. Ik herinner aan de kwestie van 'de bedieningen'. Liggen daar mogelijkheden voor een nieuwe eeuw? Ik denk ook aan de vraag of we het aantal ambten dienen uit te breiden. De reformatoren deden daar niet moeilijk over. Vraagt een nieuwe tijd ook om meer ambten? En dan de zaak van mogelijke specialisatie, zowel wat predikanten als ouderlingen betreft. Ook de werkvormen die nu veelal nog gehanteerd worden, vragen nadere bezinning. Ik heb begrepen dat de referaten

van de hoogleraren C.J. de Ruijter en M. te Velde op het symposium aanzetten hiertoe gegeven hebben. Daar neem ik kennis van.

De jury constateert uit de verschillende inzendingen dat de rol van de ouderling behoorlijk in beweging is. Het pastoraat met het oog op de heiligheid van de gemeente komt meestal niet goed uit de verf. Met name de huisbezoeken worden door een aantal inzenders als een

gepasseerd station gezien. Ouderlingen zijn vooral mannen met (geestelijke) visie op de gemeente.

Ik denk dat er voor de redactie van het jubilerende DIENST nog veel werk aan voorlichting te doen is. Wanneer meelevende kerkleden zoals de inzenders denken, is er werk aan de winkel. Blijkbaar is het hard nodig dat wij elkaar weer vanuit de Schrift onderwijzen over de taak van de ouderlingen.

Het ligt in de bedoeling, zo lees ik,

dat er naar aanleiding van het symposium een boek verschijnt in de reeks 'Bezinning Theologische Universiteit Kampen'. Ik zie ernaar uit en hoop dat er gewerkt wordt aan wat de prijsvraag van DIENST niet opleverde.

Noot:

¹ Voor een verslag van het symposium, de bekroonde bijdragen en het onderdeel van de jury, zie DIENST, jrg. 51, nr. 1.